ดนตรีของ 5 กลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่เขตธนบุรี
The Musical Characteristics of Five Ethnic Groups in the Thonburi District

อัมรินทร์ แรงเพ็ชร[*1]
Ammarin Rangpeth[*1]

บทคัดย่อ

การศึกษาความเป็นมาและลักษณะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 ได้แก่ จีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง ในพื้นที่เขตธนบุรี พบว่าการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในธนบุรีของชาติพันธุ์ทั้ง 5 กลุ่ม มีเหตุผลและช่วงเวลาที่ต่างกันไป ชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวฝรั่งโปรตุเกสและมุสลิมนิกายชีอะห์หรือแขกเจ้าเซ็น อพยพเข้ามาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเพื่อค้าขายและรับราชการ เมื่อพระเจ้าตากสินได้สถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงแห่งใหม่ ทั้งสองกลุ่มนี้ก็ได้ย้ายตามมาตั้งชุมชนในธนบุรีอยู่ด้วย ชาวมอญอพยพเข้ามาเพราะหนีภัยสงครามกับพม่า ชาวลาวถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเวียงจันทน์ เมื่ออพยพเข้ามาแล้วทั้ง 5 กลุ่มต่างก็ได้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทย มีการรับเอาวัฒนธรรมไทยไปปรับใช้ ขณะเดียวกันคนไทยก็ได้รับเอาวัฒนธรรมบางอย่างมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 ด้วย และการอพยพเข้ามาต่างได้นำเอาดนตรีของตนเองมาด้วย อันเป็นดนตรีที่มีความสำคัญและมีบทบาทต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของทุกกลุ่มในเรื่องศาสนาและอาชีพ อาทิ“หล่อโก้ว” ดนตรีพิธีกรรมของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร “เพลงส้มปิน” สำหรับใช้ร้องและรำในประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญย่านวัดประดิษฐาราม การทำขลุ่ยอันเป็นอาชีพหลักของชาวลาวย่านวัดบางไส้ไก่ “วงปี่กลอง” ในพิธีแขกเจ้าเซ็น พิธีกรรมสำคัญของชาวมุสลิมนิกายชีอะห์ และ“ระฆังการิย็อง” กับเพลง “ลูกกุฎีจีน” เป็นเครื่องดนตรีและเพลงที่ลูกหลานชาวโปรตุเกสในย่านกุฎีจีนภาคภูมิใจ ดนตรีของทั้ง 5 กลุ่มเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน มีโครงสร้างตามหลักทฤษฎีทางดนตรีและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้เข้าร่วมพิธี ปัจจุบันรูปแบบทางดนตรีของทั้ง 5 กลุ่มยังคงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของทุกกลุ่ม และ

*corresponding author, email: ajamarin@hotmail.com
[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
[1] Asst.Prof., Thai Music Department, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

Received: Sep 6, 2024 / **Revised:** Nov 7, 2024 / **Accepted:** Nov 11, 2024

รักษาไว้ได้อย่างเข้มแข็ง สามารถส่งต่อวัฒนธรรมทางดนตรีนี้ให้ลูกหลานในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับตน ได้เรียนรู้และสืบทอดกันต่อไป

คำสำคัญ : กลุ่มชาติพันธุ์ / ธนบุรี / ดนตรี

Abstract

This study explores the history and musical characteristics of five ethnic groups in the Thonburi area: Chinese, Khaek, Mon, Lao, and Farang. Each group settled in Thonburi at different times and for various reasons. The Teochew Chinese, Portuguese, and Shia Muslims, known locally as *Khaek Chao Sen*, migrated as early as the Ayutthaya period for trade and government service and later relocated to Thonburi when King Taksin established it as the new capital. Meanwhile, the Mon people migrated to escape wars with Burma, and the Lao were relocated from Vientiane. Upon settling, these five groups adapted to Thai society, adopting Thai cultural elements while sharing their own traditions with the local community. They introduced their music, which plays an important role in religious practices and livelihoods. For instance, the Teochew Chinese brought “Loh Kow,” a ritualistic music genre performed in the Wat Kalayanamit area; the Mon have the "Sompin" song and dance for the Songkran festival in the Wat Pradittharam area; the Lao community near Wat Bang Sai Kai specializes in flute making; Shia Muslims perform the *Pee-Klong* ensemble in their *Khaek Chao Sen* ceremonies; and the Portuguese descendants in the Kudi Chin area take pride in the "Kariyon Bell" and "Luk Kudi Chin" songs. The music of each group has a unique structure based on musical theory and resonates deeply with participants during ceremonies. Today, the musical traditions of these five groups continue to play a significant role in their communities, preserved and passed down to future generations within each ethnic group.

Keywords: Ethnic groups / Thonburi / Music

บทนำ

ธนบุรีเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มได้เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันอยู่เป็นจำนวนมากมาแต่อดีต โดยเฉพาะพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา อาทิ กลุ่มชาวจีน แขก มอญ ลาว และฝรั่ง ทำให้ธนบุรีมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นชุมชนเก่าแก่ที่ยังคงรักษาสืบทอดศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการร่ายรำและดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

ถิ่นฐานเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง ล้วนเป็นชนชาติที่มีความยิ่งใหญ่ มีศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองมาแต่เมื่อครั้งยังอยู่ถิ่นฐานเดิม เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้เดินทางเข้ามาอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ก็ได้นำเอาศาสนา วัฒนธรรม ศิลปะการร่ายรำ และการดนตรี เข้ามาพร้อมกับการอพยพ (Chuangphichit, T. *interview*, 2023, 18 November)

ปัจจุบันการศึกษาดนตรีชาติพันธุ์ในประเทศไทย มีความสำคัญมากในการช่วยให้สังคมได้เรียนรู้ถึง วิธีคิดและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย การรักษาไว้ได้ซึ่งวัฒนธรรมทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ จีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง ในพื้นที่ธนบุรีปัจจุบัน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงรักษามรดกทางภูมิปัญญาและความมีเอกลักษณ์เฉพาะตนไว้ได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ลักษณะทางดนตรี เพื่อเป็นการรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่ภูมิปัญญาทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ธนบุรี โดยบันทึกอย่างเป็นระบบเพื่อใช้อ้างอิงทางการศึกษา อันจะเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ จีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง ในพื้นที่เขตธนบุรี
2. เพื่อศึกษาลักษณะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ จีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง ในพื้นที่เขตธนบุรี

ประโยชน์ที่ได้รับ

ได้เรียนรู้ในความเป็นมาและเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนาดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ จีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญของพื้นที่ธนบุรี และเป็นการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ธนบุรี เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับอ้างอิงในการศึกษา การทำงานวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ผู้วิจัยทำการศึกษาความเป็นมาและลักษณะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 กลุ่ม ในปีพุทธศักราช 2566 - 2567

ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยเลือกพื้นที่เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยครอบคลุมพื้นที่ 7 แขวง ตามการแบ่งเขตการปกครองในปัจจุบัน ได้แก่ แขวงวัดกัลยาณ์ แขวงหิรัญรูจี แขวงบางยี่เรือ แขวงบุคคโล แขวงตลาดพลู แขวงดาวคะนอง และแขวงสำเหร่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและลักษณะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 กลุ่ม อาทิ เครื่องดนตรี วงดนตรี และเพลง ที่ยังคงมีบทบาทอยู่ในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 ในพื้นที่ธนบุรีได้แก่ 1) “หล่อโก้ว” ดนตรีพิธีกรรมของชาวจีนแต้จิ๋ว ในย่านวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร 2) เพลงส้มปิน ชาวมอญย่านวัดประดิษฐาราม 3) การทำขลุ่ยของชาวลาวย่านวัดบางไส้ไก่ 4) “วงปี่กลอง” ในพิธีแขกเจ้าเซ็น ของชาวมุสลิมนิกายชีอะห์ และ 5) “ระฆังการิย็อง” และเพลง “ลูกกุฎีจีน” ของชาวโปรตุเกส ในย่านกุฎีจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความเป็นมาและลักษณะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ จีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง ในพื้นที่เขตธนบุรี ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ด้วยการลงพื้นที่วิจัย สัมภาษณ์บุคคลสำคัญที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญตรงกับวัตถุประสงค์การศึกษาของทั้ง 5 กลุ่ม ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีทางดนตรีที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้องที่สุด และเรียบเรียงจัดทำเป็นรายงานบรรยายเชิงพรรณนาในรูปแบบงานวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความเป็นมาและลักษณะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ จีนแขก มอญ ลาว ฝรั่ง ในพื้นที่เขตธนบุรี สามารถอธิบายได้ดังนี้

“หล่อโก้ว” ดนตรีของชาวจีนแต้จิ๋ว

วงดนตรี “หล่อโก้ว” เป็นวงดนตรีของชาวจีนแต้จิ๋ว คำว่า “แต้จิ๋ว” เป็นชื่อของชาวจีนกลุ่มหนึ่งที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้ง ในช่วงประมาณพุทธศักราช 2265 มณฑลกวางตุ้งและฮกเกี้ยนเกิดประสบปัญหาขาดแคลนข้าวอย่างหนัก ทางการจีนซึ่งรับรู้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของอยุธยาจากทูตที่เดินทางไปเยือนจึงส่งเสริมให้มีซื้อข้าวจากอยุธยา เป็นจุดเริ่มต้นให้ชาวแต้จิ๋วเริ่มผูกพันกับแผ่นดินสยาม (Suchaya, S., 1999 : 19)

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่ธนบุรี ได้นำเอาความรู้ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีและศิลปะแบบดั้งเดิมที่ตนเองคุ้นเคยเข้ามาด้วย วงดนตรี “หล่อโก้ว” เป็นดนตรีของชาวจีนแต้จิ๋วที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวแต้จิ๋วมานานตั้งแต่ครั้งยังอยู่ที่จีนแผ่นดินใหญ่ ไม่มีบันทึกที่ยืนยันว่าดนตรีหล่อโก้วเดินทางเข้ามาประเทศไทยเมื่อไหร่ แต่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากมายที่ได้กล่าวถึงการอพยพหลายครั้งของชาวจีนแต้จิ๋วจากแผ่นดินใหญ่ และในกลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาก็มีนักดนตรีร่วมมาด้วย เมื่อชาวจีนเหล่านั้นเริ่มมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นก็เริ่มนำพิธีกรรมและระบบความเชื่อที่เคยทำมาเมื่อครั้งยังอยู่ที่แผ่นดินใหญ่ รวมถึงดนตรีมาปฏิบัติใหม่ ซึ่งจากคำให้สัมภาษณ์ของอาจารย์เฉิน เซินเหว่ย ที่ได้รับการบอกเล่ามาจากครูผู้ใหญ่ทางดนตรีแต้จิ๋ว ความว่า *“ในช่วงแรกของการอพยพเข้ามาประเทศไทย แต่ไม่ทราบว่าครั้งไหน มีอาจารย์ดนตรีชาวแต้จิ๋วท่านหนึ่งได้ร่วมเดินทางมากับผู้อพยพด้วย ชื่อว่า ตั่งคี่เกา (แซ่ตัง) และอาจารย์ท่านนี้ก็เปรียบเสมือนเป็นผู้บุกเบิกการเล่นดนตรีแต้จิ๋วในประเทศไทย ทั้งดนตรีงิ้ว กงเต็ก และหล่อโก้ว ท่านได้เดินทางไปหลายที่ตามชุมชนชาวจีนทั่วประเทศไทย เพื่อเล่นดนตรีและสอนดนตรีให้กับลูกหลานชาวจีน”* (Chen, S. *interview*, 2024, 14 May)

คำว่า “หล่อโก้ว” เป็นการผสมคำที่มาจากคำว่า “ล้อ” หมายถึงเครื่องเคาะจังหวะชนิดหนึ่ง ทำจากทองเหลือง และคำว่า “โก้ว” หมายถึงกลอง ในวัฒนธรรมของชาวแต้จิ๋ว หล่อโก้ว เป็นดนตรีที่ใช้บรรเลงได้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล การบรรเลงตามงานต่าง ๆ ของวงหล่อโก้ว มีสองรูปแบบคือ แบบใช้เดินแห่ในขบวนและแบบนั่งบรรเลงเป็นวง ลักษณะของการจัดรูปวงไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับ

ความเหมาะสมกับสถานที่และจำนวนนักดนตรี จำนวนเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงทั้งการเดินแห่และนั่งบรรเลง ไม่จำกัดว่าจะต้องมีจำนวนเท่าไหร่ขึ้นอยู่กับจำนวนนักดนตรีที่มี ทำให้บางครั้งในบางงานวงหล่อโก้วทั้งวงอาจมีแต่เครื่องประกอบจังหวะ โดยไม่มีเครื่องดำเนินทำนองเลยก็ได้

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดขบวนแห่และการนั่งบรรเลงเป็นวงของดนตรีหล่อโก้ว
(ที่มา : Samrit Meethapman, 2024)

วงหล่อโก้วแบบเต็มวง ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีทั้งหมด 17 ชิ้น แต่ละวงอาจมีเครื่องดนตรีบางชิ้นที่มีมากกว่า 1 ขึ้นอยู่กับว่าวงมีนักดนตรีจำนวนมากหรือน้อย เครื่องดนตรีทั้งหมดของวงหล่อโก้วแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ และเครื่องดำเนินทำนอง ซึ่งประกอบด้วยเครื่องเป่าและเครื่องสาย

เอกลักษณ์ของวงดนตรีหล่อโก้ว คือ เสียงของ ล้อ กับเสียงของ โก้ว โดยเฉพาะในขบวนแห่จะใช้ล้อกับโก้วเป็นหลัก เพราะเป็นเครื่องดนตรีที่ให้เสียงดัง ประกอบกับการตีสอดประสานกันจนเกิดเป็นท่วงทำนองจังหวะที่ลงตัว สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจัดงานเพื่อเฉลิมฉลอง การบรรเลงเพื่อประกอบพิธี มีเพลงที่ใช้บรรเลงหลายเพลง แต่ทุกครั้งที่บรรเลงในงานใดก็ตาม เมื่อจบงาน เพลงสุดท้ายที่จะต้องบรรเลงคือเพลง “ชวยโก้ว” เป็นบทเพลงสั้น ๆ มีจังหวะที่กระชับและใช้เป็นเพลงสุดท้ายของทุกงาน มีความหมายว่างานนี้ได้ดำเนินการสำเร็จลงแล้วอย่างสมบูรณ์

การแบ่งประเภทเพลงของดนตรีแต้จิ๋ว จะใช้อารมณ์ของเพลงเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง โดยแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเพลงประเภท “อั่วโง้ว” เป็นกลุ่มเพลงที่ให้อารมณ์เศร้า กลุ่มเพลงประเภท “ตั่งลัก” เป็นกลุ่มเพลงที่ให้อารมณ์ปกติ กลุ่มเพลงประเภท “คิงลัก” เป็นกลุ่มเพลงที่ให้อารมณ์ดีใจ และกลุ่มเพลงประเภท “ฮวงชั่ว” เป็นกลุ่มเพลงที่ให้อารมณ์สนุกสนาน (Chen, S. *interview*, 2024, 14 May)

กลุ่ม “อั่วโง้ว” และ“ตั่งลัก” จะเน้นโน้ตเสียง ฟา และเสียง ที ส่วนกลุ่ม “คิงลัก” และ“ฮวงชั่ว” จะเน้นเสียง มี และเสียง ลา การเลือกกลุ่มเพลงที่จะนำมาใช้บรรเลง ก็ขึ้นอยู่กับบริบทในพิธีกรรมหรือเรื่องราวขณะที่ดนตรีบรรเลงประกอบ

การแสดง เช่น การแสดงงิ้ว ในฉากเกี้ยวพาราสีกันของหนุ่มสาว ก็จะใช้เพลงในกลุ่มคิงลัก หรือหากเป็นงานแต่งงานก็จะใช้เพลงในกลุ่มฮวงซั่ว ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมก็นิยมใช้เพลงจากทั้งกลุ่มตั่งลัก กลุ่มคิงลัก และกลุ่มฮวงซั่ว (Chen, S. *interview*, 2024, 14 May)

วงปี่กลองในพิธีแขกเจ้าเซ็น

คำว่า “แขกเจ้าเซ็น” เป็นชื่อที่คนไทยใช้เรียกชาวมุสลิม นิกายชีอะห์ มาตั้งแต่สมัยอยุธยา สาเหตุที่คนไทยเรียกชาวมุสลิมกลุ่มนี้ว่าแขกเจ้าเซ็นเนื่องจากมีพิธีกรรมสำคัญที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในกะดีหรือสุเหร่าชื่อว่า “พิธีมหะหรั่ำ” คนนอกวัฒนธรรมแขกเจ้าเซ็นจะเรียกพิธีนี้ว่า “พิธีแขกเจ้าเซ็น” ส่วนมุสลิมกลุ่มอื่นๆเรียกพิธีนี้ว่า พิธีอาชูรอ หรือพิธีมุฮัรรอม โดยเรียกตามวันและเดือนที่เกิดเหตุการณ์สำคัญอันเป็นที่มาของพิธีกรรมนี้ (Chuangphichit, T. *interview*, 2023, 18 November)

ชื่อพิธีกรรมตามที่ชาวบ้านเรียกกันว่าพิธีแขกเจ้าเซ็นนั้น มีต้นกำเนิดมาจากนามของอิหม่ามฮูเซน ที่ได้มีการบันทึกไว้ว่า ในเดือนมุฮัรรอม ฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 61 (ประมาณพุทธศักราช 1224) เป็นวันที่เกิดเหตุการณ์ต่อสู้และเสียสละครั้งยิ่งใหญ่ของท่านอิหม่ามฮูเซน พร้อมผู้ติดตามอีกจำนวน 72 คน เหตุการณ์โศกนาฏกรรมในครั้งนั้นถูกนำมาเรียบเรียงและเล่าเรื่องใหม่ในรูปแบบของการแสดง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม ในช่วงเวลา 10 วันที่ทำพิธี แต่ละวันจะมีการบอกเล่าเรื่องราวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับท่านฮูเซนที่เมืองกัรบะลาอ์ ในรูปแบบของการขับบทโศลกและการแสดง โดยบางขั้นตอนของพิธีจะมีการแห่และเปล่งเสียงร้องถึงชื่อของท่านอิหม่ามฮูเซน ชาวบ้านทั่วไปที่มีโอกาสได้รับฟังคำร้องเหล่านั้น จึงนำมาเรียกขานเป็นชื่อพิธีกรรมว่า “พิธีแขกเจ้าเซ็น” (Chuangphichit, T., 2008 : 125)

รูปแบบของพิธีและบทบาทของ “คณะจ่าปี่ จ่ากลอง” ในพิธีแขกเจ้าเซ็น

รูปแบบการจัดแขกเจ้าเซ็นในพื้นที่ธนบุรี จะดำเนินไปตลอด 10 วัน โดยอิหม่ามเป็นประธานและเป็นผู้เริ่มพิธี ด้วยการตั้งริ้วขบวนแห่ เป็นการสื่อความหมายถึงการเดินทางของกองคาราวานของอิหม่ามฮูเซนมายังแผ่นดินกัรบะลาอ์ ตลอดการเดินแห่และการสวดของผู้ร่วมพิธี วงปี่กลองก็จะบรรเลงไปด้วย เสียงปี่กลองที่ดังอยู่ตลอดขณะทำพิธี ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมให้กับผู้เข้าร่วมพิธีทุกคนได้เป็นอย่างดี บรรยากาศของงานอบอวลไปด้วยกลิ่นควันจากเครื่องหอมที่ปรุงกันในชุมชนเรียกว่า

“ระบั่น” ผู้ร่วมพิธีกรรมทั้งชายและหญิงที่แต่งกายด้วยชุดสีดำ ทุกคนล้วนอยู่ในกิริยาอาการสำรวม (Chuangphichit, T. *interview*, 2023, 18 November)

ตลอด 10 วัน ในการทำพิธีกรรมแขกเจ้าเซ็น “คณะจ่าปี่ จ่ากลอง” ไม่ได้บรรเลงประกอบพิธีตลอดเวลา แต่จะทำหน้าที่บรรเลงประกอบพิธีเฉพาะในช่วงการขับและการเดินแห่เท่านั้น เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีแขกเจ้าเซ็นประกอบด้วย ปี่ชวา 1-2 เลา กลองแขก 4-6 ใบ กลองทัด 1 ลูก และฉาบ 1 คู่ โดยปกติแล้วทุกกะดีและสุเหร่าของแขกเจ้าเซ็น จะมีกลุ่มบุคคลที่เรียกกันว่า “คณะจ่าปี่ จ่ากลอง" ประจำอยู่ โดยผู้ทำหน้าที่นี้จะสืบทอดกันมาเป็นรุ่นภายในครอบครัวโดยเฉพาะ ไม่ใช่นักดนตรีอาชีพ แต่สืบทอดเพื่อใช้ในงานพิธีแขกเจ้าเซ็นเท่านั้น (Chuangphichit, T., 2008 : 130)

ภาพที่ 2 คณะจ่าปี่ จ่ากลอง ตั้งแถวเพื่อเดินแห่
(ที่มา : Ammarin Rangpeth, 2024)

“คณะจ่าปี่ จ่ากลอง” มีรูปแบบการบรรเลงคล้ายกับวงปี่ไฉนกลองชนะของไทย มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในพิธีกรรมเจ้าเซ็น เสียงปี่ที่บรรเลงด้วยท่วงทำนองที่โหยหวนดังลอยไปให้ได้ยินกันทั่วทั้งงาน เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างบรรยากาศในงานให้รู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยในการปลุกเร้าสร้างอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ให้กับผู้เข้าร่วมพิธีในระหว่างการฟังเรื่องราวของท่านอิหม่ามฮูเซน เช่น อารมณ์เศร้า สะเทือนใจ อาลัยอาวรณ์ ความรู้สึกฮึกเหิม แม้แต่อารมณ์ความรู้สึกปวดร้าวก็ตาม ดังนั้น “คณะจ่าปี่ จ่ากลอง” ในพิธีแขกเจ้าเซ็นจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ไม่อาจขาดหายไปจากพิธีกรรมเจ้าเซ็นได้

“เพลงส้มปิน” ดนตรีของชาวมอญวัดประดิษฐาราม

ชาวมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ธนบุรีบริเวณวัดประดิษฐาราม (วัดมอญ) เป็นชาวมอญกลุ่มสุดท้ายที่ได้เดินทางอพยพจากเมืองมะริดและเมืองทวายเข้ามาอาศัยอยู่ในแผ่นดินสยาม ชาวบ้านสมัยนั้นมักเรียกชาวมอญกลุ่มนี้ว่า “มอญใหม่” เมื่อชาวมอญกลุ่มดังกล่าวได้เดินทางเข้ามาอยู่ในสยาม ทางการได้จัดสรรที่ดินให้ไปอยู่บริเวณใกล้กับโรงเรือหลวง เนื่องจากชาวมอญกลุ่มนี้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องเรือมาตั้งแต่ครั้งอยู่ที่เมืองมอญ ดังนั้นผู้ชายชาวมอญส่วนใหญ่จึงมักจะทำหน้าที่เป็นฝีพายเรือหลวง ในสมัยนั้นโรงเรือหลวงอยู่ตั้งอยู่บริเวณวัดบางละมุดบน (บริเวณสะพานพระรามเจ็ดในปัจจุบัน) เมื่อมีการย้ายโรงเรือหลวงมาอยู่ที่คลองบางหลวง ชาวมอญจึงได้ย้ายตามมาอยู่ตรงบริเวณปากคลองบางไส้ไก่ คือย่านวัดประดิษฐารามในปัจจุบัน (Rojanawiphat, W., 2021 : 159)

เพลง “ส้มปิน” ใช้บรรเลงและขับร้องประกอบการรำส้มปิน ในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญวัดประดิษฐาราม เป็นเพลงเก่าที่ชาวมอญใช้กันอยู่แล้วตั้งแต่ครั้งยังอยู่ถิ่นฐานเดิมที่เมืองทวายและเมืองมะริด เมื่อชาวมอญกลุ่มนี้ได้เดินทางอพยพเข้าสู่ประเทศสยาม ก็ได้นำเอาศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึงดนตรีของตนเองเข้ามาด้วย ลักษณะของเพลงส้มปิน เป็นเพลงสำเนียงมอญอัตราจังหวะชั้นเดียว ท่วงทำนองให้อารมณ์สนุกสนาน มีบทร้องภาษามอญประกอบการร่ายรำ วงดนตรีที่ใช้คือวงปี่พาทย์มอญ ซึ่งแต่เดิมเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ประกอบไปด้วย ปี่มอญ ฆ้องมอญวงใหญ่ ตะโพนมอญ เปิงมางคอก และโหม่งหนึ่งใบ ต่อมาวงปี่พาทย์มอญได้มีการพัฒนาให้มีรูปแบบเหมือนกับวงปี่พาทย์ไทย มีการเพิ่มระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องมอญวงเล็ก ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก และโหม่งสามใบเข้าไปทำให้วงมีความสมบูรณ์มากขึ้น และใช้บรรเลงประกอบการรำส้มปินในงานสงกรานต์ของชาวมอญวัดประดิษฐารามมาจนถึงปัจจุบัน

การทำขลุ่ยของชาวลาวบางไส้ไก่

ชุมชนบางไส้ไก่ (หมู่บ้านลาว) แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนของชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ สมเด็จพระเจ้าตากสินโปรดให้ตั้งรกรากอยู่บริเวณคลองบางไส้ไก่ ในระยะแรกชาวลาวบางส่วนได้ยึดอาชีพทำแคนขาย มีการออกรับจ้างเล่นแอ่วลาวเป่าแคน ด้วยเครื่องดนตรีเพียงชิ้นเดียวคือ “แคน” ใช้เป่าประกอบการขับร้องเป็นทำนองสำเนียงลาว จนเป็นที่นิยมของชาวสยามในสมัยนั้น เมื่อเข้าสู่ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ฯ มีประกาศห้ามมิให้มีการเล่นแอ่ว

ลาวเป่าแคน ชาวลาวบางไส้ไก่จึงเลิกทำแคนแล้วหันมาทำขลุ่ยแทน ทุกวันนี้การทำขลุ่ยของชาวลาวในชุมชนบ้านลาวได้กลายเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อวงการดนตรีไทย ในการสร้างเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่มีคุณภาพและมีความสวยงาม และได้เข้าไปมีบทบาทในวงดนตรีไทยทั้งวงเครื่องสาย วงปี่พาทย์ไม้นวม และวงมโหรี ไปจนถึงการสร้างเพลงเดี่ยวสำหรับขลุ่ย เป็นที่นิยมในหมู่นักดนตรีไทยและผู้สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จนเรียกกันติดปากว่า “ขลุ่ยบ้านลาว” (Chuthawiphat, W., 1999 : 16-17)

วัสดุที่ใช้ในการทำขลุ่ย

1. ไม้ไผ่ ไม้จริง หรือวัสดุทดแทนสำหรับทำเลาขลุ่ย ขนาดมาตรฐานของวัสดุที่จะนำมาทำเป็นเลาขลุ่ย ต้องมีขนาดความกว้าง 1.5 นิ้ว ยาว 20 นิ้ว มาตรฐานของขลุ่ยเพียงออคือ 18.5 นิ้ว (Klinbupha, S. *interview*, 2023, 15 December)

2. ไม้สักทองขนาด 6 หุน ความยาวประมาณ 10 นิ้ว เป็นวัสดุที่นำมาใช้ทำ “ดากขลุ่ย” ด้วยการเหลาไม้ให้พอดีกับรูด้านของเลาขลุ่ย แล้วนำไปอุดด้านบนของเลาขลุ่ย เมื่อความยาวของดากถูกตอกลงไปลึกในระดับเดียวกับรูปากนกแก้วแล้วก็จะสามารถเป่าให้เป็นเสียงได้ ดากที่ทำจากไม้สักทอง จะป้องกันการรบกวนทำลายของแมลงกินไม้ ทั้งเนื้อไม้ยังสามารถเหลาได้โดยง่ายอีกด้วย

3. หมุดทองเหลืองที่นำมาใช้ในการทำขลุ่ย มีลักษณะคล้ายตะปู หัวกลมปลายแหลม ขนาดความยาว 1 เซนติเมตร เป็นส่วนประกอบสำคัญในการใช้ยึดดากให้ติดแน่นกับเล่าขลุ่ย สาเหตุที่ต้องใช้หมุดที่ทำจากทองเหลือง เนื่องจากทองเหลืองเป็นโลหะที่ไม่เป็นสนิมและมีความคงทนแข็งแรง

ขั้นตอนในการทำขลุ่ย

การทำขลุ่ย เริ่มจากการเตรียมเลาขลุ่ย โดยการนำวัสดุที่ต้องการทำขลุ่ยมากลึงปรับขนาด ทั้งด้านนอกและด้านในให้ได้ขนาดมาตรฐาน มีขนาดความกว้าง 1.5 นิ้ว ยาว 20 นิ้ว มาตรฐานความยาวของขลุ่ยเพียงออคือ 18.5 นิ้ว จากนั้นเริ่มเจาะปากนกแก้ว โดยนำเลาขลุ่ยที่ปรับขนาดได้พอดีแล้ว ประกอบเข้ากับฐานรองเจาะ แล้วโยกคันโยกบังคับการเจาะอย่างแรง ให้เหล็กเจาะกระแทกลงมายังเลาขลุ่ย เกิดเป็นรูปากนกแก้วรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดยาว 0.7 เซนติเมตร กว้าง 0.5 เซนติเมตร ห่างจากขอบด้านบนของเลาขลุ่ยประมาณ 4.5 เซนติเมตร รูปากนกแก้วนี้จะเป็นจุดที่กำหนดตำแหน่งเริ่มต้นในการเจาะรูอื่นต่อไป

การเจาะรูกำหนดเสียง นำเลาขลุ่ยที่เจาะปากนกแก้วแล้ว ไปสอดไว้ในแบบท่ออลูมิเนียมที่ทำไว้เพื่อเป็นต้นแบบในการกำหนดตำแหน่งรูกำหนดเสียง ตำแหน่งดังกล่าวจะทำให้เสียงขลุ่ยได้มาตรฐานระดับเสียงที่เท่ากัน จากนั้นใช้สว่านขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.8 เซนติเมตรเจาะที่ตำแหน่งจุดศูนย์กลางของทุกรู

การเหลาดากขลุ่ย ต้องใช้ไม้สักทองทรงกลม เหลาให้พอดีกับช่องด้านในของเลาขลุ่ย บากด้านหนึ่งออกเป็นช่องสำหรับเป่าลมเข้าไปในเลาขลุ่ย จากนั้นจึงตอกอัดเข้าไปในเลาขลุ่ยด้านบนลึก 4.5 เซนติเมตร ให้พอดีกับขอบบนของปากนกแก้ว เหลาตกแต่งดากและเลื่อยส่วนเกินออกให้เสมอกับขอบด้านบนของเลาขลุ่ย นำไปขัดให้เรียบเสมอกันกับเลาขลุ่ย ใช้หมุดทองเหลืองตอกตรึงทางด้านข้าง ห่างจากขอบด้านบนของขลุ่ยลงมา 1 เซนติเมตร ดากที่อัดเข้าไว้ในเลาขลุ่ยจะอยู่ติดแน่นไม่เลื่อนหลุดออกจากกัน (Klinbupha, S. *interview*, 2023, 15 December)

การทำลวดลายบนเลาขลุ่ย

จากข้อสันนิษฐานของนักวิชาการหลายท่าน เชื่อว่าการทำลวดลายบนเลาขลุ่ยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่ด้วยวัสดุเป็นไม้ หลักฐานทางโบราณวัตถุอ่อมเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา บางลวดลายจึงเหลือไว้เพียงชื่อให้กล่าวถึง โดยไม่มีใครเคยเห็น เช่น ลายมะลิโรย ลายมะลิตูม ลายรม เป็นต้น ปัจจุบันคงเหลือลวดลายที่ทำได้ไม่ยากนัก เช่น ลายขัดเงา ลายหกคะเมน ลายดอกพิกุล ลายกระจับ ลายรดน้ำ ลายหิน และลายตลก การเทลายเป็นขั้นตอนที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ผู้ทำต้องมีความชำนาญและความอดทนอย่างมาก เพราะต้องอยู่กับตะกั่วที่หลอมเป็นของเหลวเทลงในตะหลิวที่เจาะรูเป็นรูปทรงขนาดเล็กที่ทาบบนเลาขลุ่ย ความร้อนจากตะกั่วจะทำให้เกิดเป็นลวดลายขึ้นบนเลาขลุ่ย ปัจจุบันช่างทำขลุ่ยบ้านลาวไม่ทำขลุ่ยแบบเทลายแล้ว แต่ก็ยังคงรักษาองค์ความรู้และอุปกรณ์ต่างๆในการทำเอาไว้เพื่อการศึกษา (Rueajiamsin, N. *interview*, 2023, 30 October)

“ระฆังการิย็อง” และเพลง “ลูกกุฎีจีน” ของชาวโปรตุเกสกุฎีจีน

ชาวโปรตุเกสที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ธนบุรี เป็นลูกหลานที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มทหารชาวโปรตุเกสที่ได้ร่วมรบกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมาตั้งแต่ครั้งทำศึกกับพม่าในกรุงศรีอยุธยา ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นเมืองหลวงแห่งใหม่ ได้ทรงพระราชทานที่ดินให้ชาวโปรตุเกสตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ในขณะนั้นบาทหลวง คอรร์ (Corre) ได้ขอพระราชทานที่ดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาติดกับชุมชนสร้างวัดซางตาครู้ส เพื่อให้ชาวโปรตุเกสได้ทำพิธีทาง

ศาสนาของตน ซึ่งพระองค์ก็ทรงพระราชทานให้โดยไม่ขัดข้อง โบสถ์วัดซางตาครู้สจึงถูกสร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี ในปีพุทธศักราช 2312 สร้างเป็นไม้ทั้งหลัง เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยของกรุงรัตนโกสินทร์ในปีพุทธศักราช 2456 ตัวอาคารได้ทรุดโทรมลง คุณพ่อกูเลียลโม กิ๊น ดาครู้ส เจ้าอาวาสวัดในขณะนั้น จึงได้สร้างวัดหลังใหม่ขึ้นมาแทนบนพื้นที่เดิม โดยเข้าถวายมิสซาเป็นวัดใหม่เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พุทธศักราช 2459

การสร้างโบสถ์หลังใหม่ คุณพ่อกูเลียลโม กิ๊น ดาครู้ส ท่านต้องการให้โบสถ์มีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนโบสถ์อื่น ๆ ที่สร้างมาก่อนในธนบุรี จึงได้ดำเนินการสั่งทำระฆังการิย็อง (Carillon) จากประเทศฝรั่งเศสมาติดตั้งภายในโดมของโบสถ์ เป็นชุดระฆังขนาดต่างกันหลายใบที่ได้รับการหล่อขึ้นมาให้มีเสียงไล่เรียงตามลำดับตัวโน้ตของดนตรี เพื่อให้สามารถบรรเลงเป็นเพลงได้ ระฆังทั้ง 16 ใบ ถูกแขวนไว้อย่างมั่นคงภายในส่วนบนของโดมด้านหน้าโบสถ์

ภาพที่ 3 ระฆังการิย็องจำนวน 16 ใบ และแป้นสำหรับกดเพื่อบรรเลง
(ที่มา : Phunhirun Ekachai & et al., 2024)

ระฆังทุกใบจะมีลวดสลิงผูกโยงกับลูกตุ้มที่แขวนติดอยู่ในระฆัง แล้วโยงลงมารวมกันผูกกับแป้นสำหรับกดที่อยู่ด้านล่าง โดยจะมีแท่นคีย์บอร์ดให้กดคล้ายแป้นของเปียโน ทำจากไม้ แต่มีขนาดใหญ่กว่า เวลาบรรเลงต้องออกแรงกดทั้งแขนโดยใช้นิ้วโป้งเป็นหลักในการกดและนิ้วกลางเป็นตัวช่วย เมื่อกดลงไป แรงกดจากแป้นจะดึงลวดสลิงให้ไปดึงลูกตุ้มทองเหลืองที่อยู่ภายในระฆังให้แกว่งไปกระทบระฆัง เกิดเป็นเสียงที่มีความไพเราะ

เพลง “ลูกกุฎีจีน” เป็นเพลงประจำชุมชนของลูกหลานชาวโปรตุเกสในพื้นที่กุฎีจีน ถูกแต่งขึ้นในช่วงปลายปีพุทธศักราช 2492 โดยชุมชนได้ประชุมร่วมกันเพื่อจัดงานฉลองของชุมชน คณะกรรมการชุมชนในขณะนั้นมีความเห็นตรงกันว่า

เมื่อมีธงประจำหมู่บ้านกุฎีจีนมาแล้ว ก็ควรจะต้องมีอะไรที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกกุฎีจีนอีกอย่างหนึ่ง คือมีเพลงประจำหมู่บ้านด้วย โดยให้เหตุผลว่าเมื่อโบกธงประจำหมู่บ้านกุฎีจีน ก็จะต้องมีเพลงร้องประกอบไปด้วย ดังนั้น คุณรังสี เจริญสุข หนึ่งในคณะกรรมการและมีความรู้ทางดนตรีจึงนำเอาทำนองของเพลง IT'S A LONG WAY TO TIPPERARY เป็นเพลงมาร์ชของชาวไอริช มาเป็นต้นแบบในการแต่งเพลงลูกกุฎีจีนโดยปรับเปลี่ยนทำนองของเดิมเพียงเล็กน้อย มีคุณศุภรมณีประสิทธิ์ เป็นผู้เขียนคำร้องที่มีเนื้อหาปลุกเร้า ฟังแล้วให้ความรู้สึกถึงความสามัคคีและความภาคภูมิใจ เพลงนี้ถูกนำมาใช้ขับร้องเป็นครั้งแรกในวันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2493 และต่อมาก็ใช้ขับร้องในโบสถ์ซางตาครู้สทุกครั้งที่มีงานกิจกรรมของชุมชน เป็นเพลงที่ลูกหลานชาวโปรตุเกสในพื้นที่กุฎีจีนรู้จักและสามารถร้องได้ทุกคน (Phongthai, N. *interview*, 2024, 21 February)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความเป็นมาและลักษณะทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ จีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง ในพื้นที่เขตธนบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 กลุ่มอาศัยอยู่เป็นชุมชนดั้งเดิม ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยกำหนดพื้นที่ศึกษา 7 แขวงตามการแบ่งเขตการปกครองในปัจจุบัน ซึ่งผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ 1) การศึกษาความเป็นมาพบว่า การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในธนบุรีของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 มีเหตุผลและช่วงเวลาที่ต่างกันไป ชาวฝรั่งโปรตุเกสและมุสลิมชีอะห์หรือแขกเจ้าเซ็น เป็นกลุ่มที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อค้าขายและรับราชการช่วยทางการรบในยามบ้านเมืองเกิดสงครามตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินได้ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงแห่งใหม่ ทั้งสามกลุ่มนี้จึงได้ย้ายตามมาตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วย ชาวจีนแต้จิ๋ว อพยพเข้ามาด้วยเหตุผลด้านการค้าขาย และอาศัยอยู่ในพื้นที่ธนบุรีตั้งแต่ยังเป็นเมืองท่าหน้าด่านของอยุธยา ชาวลาวถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเวียงจันทร์ และชาวมอญอพยพเข้ามาเพราะหนีภัยสงครามกับพม่า ตลอดระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ธนบุรีทั้ง 5 กลุ่มต่างมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมไทย มีการรับเอาวัฒนธรรมของคนไทยบางอย่างเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ขณะเดียวกันคนไทยก็ได้รับเอาวัฒนธรรมบางอย่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 กลุ่มนี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องการทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) โดยกลุ่มคนในวัฒนธรรมหนึ่งย้ายถิ่นอาศัยไปอยู่ในที่ใหม่ และได้รับเอาวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นมาใช้ เช่น ภาษา การแต่งกาย ศาสนา

เทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ ฯลฯ ทำให้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 ในปัจจุบันแตกต่างจากชาติพันธุ์ของตนที่ยังคงอยู่ในพื้นที่เดิม 2) การศึกษาลักษณะทางดนตรี พบว่า การอพยพเข้ามาของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 ล้วนได้นำเอาดนตรีของตนเองมาด้วย เป็นดนตรีที่มีความสำคัญและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของตนในเรื่องศาสนาและอาชีพ ได้แก่ “หล่อโก้ว” วงดนตรีสำหรับใช้ประกอบพิธีกรรมของชาวจีนแต้จิ๋วในย่านวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพลงส้มปิ้นใช้ร้องและรำในงานสงกรานต์ชาวมอญวัดประดิษฐาราม ชาวลาวย่านวัดบางไส้ไก่ในอดีตมีการเล่นแอ่วลาวเป่าแคนจนเป็นที่นิยมของชาวสยาม ปัจจุบันได้ยึดอาชีพการทำขลุ่ยและเป็นแหล่งผลิตขลุ่ยที่มีชื่อเสียงอย่างมาก “วงปี่กลอง” ในพิธีแขกเจ้าเซ็น พิธีกรรมสำคัญของชาวมุสลิมนิกายชีอะห์ และ “ระฆังการิย็อง” เครื่องดนตรีประกอบการขับร้องในโบสถ์ซางตาครู้ส กับเพลง “ลูกกุฎีจีน” ของลูกหลานชาวโปรตุเกสในย่านกุฎีจีน ลักษณะทางดนตรีของ 5 กลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของตน มีเพียงชาวลาวเท่านั้นที่เลิกเล่นแอ่วลาวเป่าแคนแล้วทำขลุ่ยขายเป็นอาชีพหลัก ส่วนดนตรีของ จีน แขก มอญ และฝรั่ง จะเป็นวงดนตรีที่มีโครงสร้างตามหลักทฤษฎีทางดนตรี เป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน มีเครื่องดนตรีที่หลากหลาย มีรูปแบบการตั้งวงดนตรี มีระบบบันไดเสียงและเพลงเฉพาะที่เป็นสำเนียงของตนเอง รูปแบบและจุดมุ่งหมายการบรรเลงในพิธีกรรมมีความคล้ายคลึงกัน เช่น มีเพลงเฉพาะตามขั้นตอนพิธี มีบทบาทต่อความรู้สึกของผู้เข้าร่วมพิธี ปัจจุบันรูปแบบทางดนตรีของทั้ง 5 กลุ่มยังคงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของทุกกลุ่ม และรักษาไว้ได้อย่างเข้มแข็ง สามารถส่งต่อวัฒนธรรมทางดนตรีนี้ให้ลูกหลานในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับตน ได้เรียนรู้และสืบทอดกันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากงานวิจัยความเป็นมาและดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ จีน แขก มอญ ลาว ฝรั่ง ในพื้นที่เขตธนบุรี เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยละเอียด สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในงานวิจัยด้านมานุษยวิทยาดนตรีได้

2. หน่วยงานของรัฐสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูล เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เขตธนบุรี ในเรื่องของการอนุรักษ์ พัฒนา และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ยังคงมีกลุ่มชาติพันธุ์อีกหลายกลุ่มที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่น่าสนใจ ควรมีการศึกษาวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการอ้างอิงทางการศึกษา

2 กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ฝั่งธนบุรีอีกหลายกลุ่มที่ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในหลายด้านที่มีความน่าสนใจ อาทิ ภาษา อาหาร การแต่งกาย ประเพณี และดนตรี ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

บรรณานุกรม

Chuangphichit Thiranan. (2008). *phithī čhaosen (ʻā chu rọ̄) ʻattalak læ kān damrong chāttiphan khoṇg Mutsalim nikāi chī nai sangkhom Thai.* [The Ashura Ceremony: Identity and Ethnicity of Shia Muslims in Thai Society]. Master of Arts Thesis. Graduate School. Silpakorn University.

Chuangphichit Thiranan. President of the Community Foundation of Yan Kadi Chin - Khlong San. *Interview.* (2023, 18 November)

Chuthawiphat Wattana. (1999). *hatthakam Thai khwāmpenmā læ kānphalit nai patčhuban suksā koṛanī : kāntham khlui.* [Thai handicrafts: history and current production. A case study: flute making]. Bangkok : Chulalongkorn University Press.

Klinbupha, S. The successor to the flute-making tradition from Lao ancestors. *interview*. (2023, 15 December)

Phongthai Nawinee. Founder of the Kudi Chin Museum. *Interview.* (2024, 21 February)

Phunhirun Ekachai & et al. (2024). Creative Community Tourism Development Based on Kudeejeen Community Identity, Thailand. *RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management.* 5(1), 37-46.

Rojanawiphat Warah. (2021). *wai kaolao ruāng @ fang thana ... wiwit watthanatham chabap phisēt.* [The story of the elderly @

Thonburi side, special edition of diverse cultures. Office of Arts and Culture]. Bansomdejchaopraya Rajabhat University.

Ruejaemsin Nittaya. Member of Bang Sai Kai Community. *Interview.* (2023, 30 October)

Shenwei Chen. Teacher of Teochew Chinese Music. *Interview.* (2024, 14 May)

Suchaya Sudara. (1999). *nakdœ̄thaṅ . . . phūa khwām̄khaoc̆̄hai nai phǣndin thana bu rī.* ["Travelers...for understanding the land of Thonburi"]. Bangkok : Bangkok Printing House.